

WSTĘP

Zgodnie z założeniami merytorycznymi przyjętymi przez Redakcję, co znajduje odzwierciedlenie w tytule czasopisma, teksty wybrane do publikacji są zazwyczaj grupowane wokół trzech wyodrębnionych kręgów problemowych, dotyczących szeroko ujętych zagadnień języka, szkoły, religii. Zagadnienia owe są jednak często wzbogacane o kontekst rozważań nad literaturą, tekstami kultury czy współczesnej humanistyki. Wedle tej zasady zgromadzone zostały również teksty przeznaczone do nru 4 w tomie XIV.

Pierwszą grupę tworzą dwie prace poświęcone językowi: Joanny Drozd *Językowa kreacja domów wielkich Polaków w „Opowieściach Barbary Wachowicz”*. Część I: *A. Mickiewicz i J. Słowacki – dwaj wieszczowie* oraz Zuzanny Radys *Błędy ortograficzne w pracach uczniów liceum na tle postulatów uproszczenia pisowni*. Rozważania pierwszej autorki stanowią kontaminację refleksji literaturoznawczej i językoznawczej. Dla J. Drozd punktem wyjścia do rekonstrukcji kreacji domów w opowieściach biograficznych poświęconych Mickiewiczowi i Słowackiemu było przekonanie Barbary Wachowicz o decydującym wpływie tradycji domowego wychowania na postawy życiowe bohaterów. Ten pogląd autorka *Siedzib wielkich Polaków* wzmacniała, posługując się narracją charakterystyczną dla tradycji gawędy szlacheckiej, która przecież stanowiła bezkrytyczną pochwałę życia domowego jako wcielenia wszystkich najważniejszych dla człowieka wartości. Autorka pracowicie i skrupulatnie zinwentaryzowała wypowiedzi licznych postaci na temat domów bohaterów. Zebrany przykładowy materiał pozwolił na podstawie sposobów mówienia o „kraju lat dziecinnych” wyodrębnić funkcje, jakie w powieściach pełniły obrazy siedzib rodowych: poznawczą, edukacyjną, aksjologiczną, estetyczną. Natomiast tekst Zuzanny Radys może być przydatny w pracy nauczyciela polonisty. Autorka skupiła swoją uwagę na błędach ortograficznych występujących w pracach uczniowskich. Omówiła więc m.in. błędy w zakresie pisowni małą i wielką literą, pisowni łącznej i rozdzielnej.

W drugiej grupie, obejmującej prace z kręgu literatury, znalazł się artykuł Marii Drozd *Podmiotowość nowoczesna i jej stosunek do kultury w powieści Żeby*

cię lepiej zjeść *Eduarda Gudiña Kieffera*. Autorka zajęła się opublikowaną w 1968 r. powieścią argentyńskiego pisarza E.G. Kieffera, którą krytycy uznali za oryginalne zjawisko artystyczne oraz za próbę syntezy życia pokolenia lat sześćdziesiątych, wydziedziczonego z rodzimych tradycji przez inwazję mass mediów, deformujących wszystkie sfery osobowości współczesnego człowieka (poznawczą, społeczną, behawioralną), wkraczającego w rozdartą i skłóconą rzeczywistość XX w. M. Drozd skupiła swoją uwagę przede wszystkim na oryginalnym ujęciu formalnym tej opowieści o Buenos Aires i jego mieszkańcach, o ich postawach życiowych, udrękach, emocjach. Każdy bowiem z rozdziałów odpowiada innym postaciom, różnie usytuowanym społecznie – a ich monolog, rozmowy czy fragmenty zapisków, wzięte razem, tworzą osobliwą strukturę polifoniczną dzieła.

W kolejnej, trzeciej grupie, *W kręgu tekstów kultury*, pomieszczone zostały dwie prace: Zuzanny Harmacińskiej *Biblia i twórczość malarska Stanisława Wyspiańskiego – na przykładzie Kielicha goryczy i Królowej-wieśniaczki polskiej* oraz Edwarda Jakiela *Pia exercitia w dziewiętnastowiecznych modlitewnikach diecezji chełmińskiej (na wybranych przykładach)*. W ocenie Zuzanny Harmacińskiej w opracowaniach na temat twórczości Wyspiańskiego jedno z ważnych zagadnień – inspiracje biblijne w twórczości plastycznej autora *Wesela* – nie spotkało się z dostateczną uwagą badaczy. Aby ów brak choćby w niewielkiej części uzupełnić i zademonstrować korzyści poznawcze wynikające z podjęcia tego zagadnienia, autorka zajęła się dwoma dziełami plastycznymi: rysunkiem *Kielich goryczy* oraz polichromią przedstawiającą Matkę Bożą z Jezusem podczas koronacji. W zaprezentowanych analizach znajdziemy m.in. precyzyjne ustalenia źródła inspiracji (Biblia, apokryf, kultura ludowa), szczegółowe omówienie kompozycji ze wskazaniem znaczeń symbolicznych elementów ją tworzących, tradycję ikonograficzną.

Jak zauważa Edward Jakiel, w XIX w. praktyki pobożności ludowej istniejącej w Kościele od jego zarania, pod wpływem zmian, zwłaszcza w zakresie edukacji, bardzo silnie się rozwinęły, stąd zapotrzebowanie na modlitewniki zawierające różne antologie, pieśni, modlitwy, nabożeństwa. Zjawisko to autor stara się przedstawić na podstawie wydanych w dawnej diecezji chełmińskiej czterech druków o charakterze modlitewników. Ta część artykułu przynosi erudycyjny wykład na temat ich zawartości i zwraca szczególną uwagę na różnice między edycjami spowodowane przez oryginalny dobór modlitw i nabożeństw – podporządkowany celom, jakie przyświecały komponującym je autorom, oraz dostosowany do lokalnej kultury religijnej i praktykowanej *pia exercitia*.

Dwa teksty z ostatniej grupy sytuują się w kręgu współczesnej myśli humanistycznej. Renata Suchenek w tekście *Dialog czy antagonizm w relacjach z wykluczonymi (na przykładzie sytuacji wykluczonych w Polsce w XX i XXI wieku)* zajęła się kwestią wykluczenia społecznego w Polsce, opierając się na mate-

riale źródłowym (teksty archiwalne, teksty kultury z internetu). Starła się dociec, w jaki sposób w relacjach między instytucjami reprezentującymi obywateli a tymi pozbawionymi instytucjonalnego wsparcia wytworzyły się na przestrzeni dziejów różnego rodzaju mechanizmy sprzyjające marginalizacji i dyskryminacji jednostek czy grup społecznych. Zdaniem autorki kwestia ta współcześnie nie straciła na aktualności z powodu pojawienia się nowych wykluczonych (emigranci, mniejszości etniczne). Od tego, który z dwóch modeli przestrzeni politycznej – dialog czy antagonizm – zdobędzie przewagę, zależeć będzie formowanie się przyszłych więzi społecznych. Innych kwestii dotyczy tekst Marii Mitek *Historia logoterapii i jej znaczenie dla rozwoju myśli humanistycznej*. Autorka poświęciła go bowiem austriackiemu psychiatrze i psychoterapeucie, twórcy logoterapii – Viktorowi E. Franklowi. Jego książka *Człowiek w poszukiwaniu sensu* uznana została za najbardziej wpływową rozprawę w literaturze psychiatrycznej od czasów Freuda. Autorka starała się odpowiedzieć na pytanie, jakie okoliczności przyczyniły się do powstania nowego kierunku psychologii humanistyczno-egzystencjalnej, za który uznana została logoterapia. Zdaniem M. Mitek do przyczyn tych należy zaliczyć: zainteresowania czytelnicze Frankla (szczególny wpływ Maxa Schelera), kontakty osobiste, m.in. z Freudem, Adlerem, przede wszystkim zaś doświadczenie wyniesione z pracy z pacjentami oraz holistyczne ujęcie człowieka.

Bolesław Oleksowicz

